

УДК 378.4

ОСОБЛИВОСТІ КОНКУРСІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ В РЕСПУБЛІЦІ БІЛОРУСЬ ТА США

А. Ф. Коршкова

Аналізуються шляхи відбору претендентів на участь у конкурсах професійної педагогічної майстерності у Білорусі та США. Розкривається роль переможців професійного змагання «Національний Учитель Року» у підвищенні рівня освіти США, зокрема висвітлюються їх успіхи в роботі з дітьми, які мають проблеми у поведінці й навчанні.

Ключові слова: конкурс «Національний Учитель Року», професійна майстерність, педагогічна практика, інноваційна діяльність, соціальна робота.

Коршкова А. Ф. Особенности конкурсов педагогического мастерства в Республике Беларусь и США

Анализируются пути отбора претендентов на участие в конкурсах профессионального педагогического мастерства в Беларуси и США. Раскрывается роль победителей профессионального соревнования «Национальный Учитель Года» в повышении уровня образования США, в частности, освещаются их успехи в работе с учениками, имеющими проблемы в поведении и обучении.

Ключевые слова: конкурс «Национальный Учитель Года», профессиональное мастерство, педагогическая практика, инновационная деятельность, социальная работа.

Korshkova A. F. Features of the Contests of Pedagogical Mastership in Belarus and the USA

In the article the procedures for the selection of applicants for participation in the contests of pedagogical mastership in the Republic of Belarus and in the USA have been analyzed, the roles of the successful teachers in the increasing of the USA educational system effectiveness have been revealed. The emphasis is on the experience of work with children belonging to the most disadvantaged groups of society.

Keywords: The Contest «National Teacher of the Year», excellence in teaching skills, teaching practice, innovative activity, pedagogical and social assistance.

Актуальність проблеми. Одним із заходів, спрямованих на вдосконалення системи освіти Білорусі, є поглиблене вивчення закордонного досвіду та використання його в умовах нашої країни.

Щороку у багатьох державах світу, зокрема Білорусі, проводяться конкурси професійної майстерності педагогів. У США це «Національний Учитель Року» («НУР»), у Білорусі – «Учитель Року» («УР»). Значну частину інноваційних досягнень у галузі освіти тієї чи іншої країни в концентрованому вигляді відбиває педагогічний досвід переможців таких найпрестижніших змагань.

Метою дослідження є виявлення спільного та відмінного в цілях, організації конкурсів педагогічної майстерності у Білорусі та США, а також методах упровадження інноваційних досягнень фіналістів цих змагань у масову педагогічну

практику зазначених країн.

Основний зміст. Спільним для конкурсів педагогічної майстерності у Білорусі та США є використання їх для активізації науково-практичної діяльності вчителів, роботи методичних об'єднань педагогів, для стимуляції теоретичних досліджень у галузі педагогіки та поліпшення методик викладання навчальних предметів у школі.

Виявилось, що зазначені конкурси у Білорусі та США мають багато спільного, але водночас відрізняються, починаючи з відбору кандидатів на право участі в конкурсі та закінчуючи впровадженням інноваційних результатів в освітню практику.

Наголосимо на двох аспектах нашого дослідження: особливості цілей і методів організації вказаних конкурсів, оцінювання досягнень конкурсантів; відмінно-

сті методик упровадження результатів конкурсу у педагогічну практику.

У Білорусі змагання «УР» розглядається головним чином як конкурс професійної майстерності, засіб виявлення лідерів педагогічної професії. «Конкурси фахової майстерності є важливим механізмом розвитку професіоналізму педагога. Вони дозволяють реалізувати своє професійне «Я» в умовах змагання. Участь у конкурсі для багатьох представників системи освіти стало не просто вершиною професійного зростання, а початком відліку їх кар'єри» [1, с. 4].

При недостатній поінформованості широкої педагогічної спільноти про педагогічні досягнення конкурсантів перемога в конкурсі «УР» насамперед має особисте значення для переможців. Зауважмо, що фіналісти конкурсу «УР» у Білорусі різних років запропонували цінні інноваційні ідеї, авторські методики, підручники. Це, наприклад, В. А. Гербутов, переможець Всесоюзного конкурсу 1991 р.; Ю. В. Маслова, переможець «УР» 1992 р.; В. М. Зданович (1995 р.); В. П. Шпетний (2001 р.); Ю. Н. Андрійчук; О. А. Купрацевич та інші [1].

Конкурс «Учитель Року» у Білорусі оголошується Міністерством освіти республіки Білорусь і проводиться один раз на три роки або частіше. Змагання мав 4 етапи [1].

2015 р. перемогу в конкурсі «УР» у Білорусі одержав Віктор Едуардович Жук, тридцятирічний учитель історії середньої школи № 11 м. Молодечно. Він відзначається педагогічним талантом, високою ерудицією, творчим, винятково відповідальним ставленням до роботи, має авторитет серед колег, його люблять учні та поважають їхні батьки. В. Е. Жук захоплюється археологією. Був фіналістом міжнародного конкурсу «Первая мировая война на карте союзного государства». Інноваційна діяльність В. Е. Жука полягає в розробленні нових форматів проведення уроків історії, спрямованих на виховання у молодих людей патріотичних почуттів [2].

У Білорусі, згідно з традицією, підсумки конкурсу «УР» оголошуються напередодні Дня вчителя. Переможцем змагання стає один кандидат. Президент країни вручає йому символ конкурсу – «Кришталевий журавель».

У США для отримання права стати кандидатом на участь у конкурсі «НУР» претендент проходить треступеневий відбір: на рівні школи; штату або іншої територіальної одиниці; країни. Під час відбору кандидатів компетентні методичні комісії відвідують і аналізують уроки претендентів, оцінюють їх педагогічну

майстерність, участь у методичній роботі школи та штату, уміння налагоджувати професійну педагогічну співпрацю з колегами, взаємовідносини з учнями та їхніми батьками, підтримувати соціальну активність. Після третього етапу відбору кількість кандидатів зменшується до 8 осіб.

Щороку анкети 8 кандидатів направляються у приймальну комісію, до складу якої входять представники всіх основних освітніх організацій країни. Комісія знову організовує відвідування уроків кандидатів експертами, аналіз їхньої майстерності і відбирає чотирьох фіналістів. З їх переліку на основі висновків експертів, біографічних, анкетних даних, результатів співбесіди комісія обирає переможця конкурсу.

Головні вимоги до переможця «НУР» в США:

1. Наявність стійких позитивних результатів, одержаних за допомогою авторських методик у педагогічній роботі за актуальними освітніми напрямками.
2. Уміння навчати дітей залежно від їхніх здібностей і соціального середовища.
3. Активна продуктивна методична робота в школі та місті.
4. Активна соціальна робота.
5. Наявність якостей, необхідних для виконання обов'язків переможця конкурсу.

За традицією Президент Сполучених Штатів у Рожевому саду Білого дому вшановує переможця, вручає нагороду та «Кришталеве яблуко». Фіналіст конкурсу стає «голосом освіти» Америки. Він відстоює інтереси системи освіти Америки на державному рівні. Радіокомпанії, телебачення охоче транслюють його виступи. ЗМІ виявляють цікавість до його особи й діяльності; багато інформації, пов'язаної з конкурсом, потрапляє в Інтернет.

Відзначмо, що тільки виняткова професійна майстерність конкурсанта в Америці є умовою для перемоги в конкурсі «НУР». Зокрема, необхідні авторські інноваційні ідеї та технології, важливі на тому чи іншому етапі розвитку суспільства, стійкі позитивні результати освітніх процесів із використанням авторських методик, значні позитивні зміни в суспільному житті, одержані внаслідок педагогічної діяльності за авторськими методиками. Значущими є також особисті риси переможця.

Ясне розуміння призначення конкурсу «НУР» висловлює Сара Браун, переможець конкурсу «НУР-2012»: «Мета конкурсу «НУР» не в тому, щоб диференцію-

вати вчителів за ступенем їх професіоналізму. Навпаки, цей конкурс об'єднує всіх нас» [3].

Наведемо декілька прикладів діяльності вчителів гуманітарного профілю – переможців конкурсів «НУР» в США попередніх років. Кожен із цих педагогів цікавий сам по собі, а разом вони характеризують важливі якості системи освіти США.

Переможцем конкурсу «НУР» в США 2014 р. став учитель англійської мови та літератури 30-річний Шон Мак-Комб / Sean Mc Comb (Potapscow High School, Baltimore, Maryland). Він має освіту магістра педагогічних наук. На момент вступу у боротьбу за перемогу в конкурсі керував роботою методичних об'єднань у школі та місті, мав численні громадські обов'язки. Справляють враження перемоги п. Мак-Комба в конкурсах педагогічної майстерності на рівні штату. Конкурсант має значні досягнення у педагогічній роботі. Щороку близько 90 % його учнів ставали студентами коледжів із чотирирічним терміном навчання та навчаються там успішніше порівняно з іншими студентами. У 2014 р. 98 % учнів Шона Мак-Комба стали студентами.

Мак-Комб є ініціатором, керівником і реалізатором навчання в школі за програмою AVID (Advancement Via Individual Determination).

Програма AVID розроблена в США 1980 р. Мері Кетрін Свенсон і спочатку була реалізована тільки в одній школі. Мета програми – забезпечення дітей із неблагополучних і малозабезпечених сімей, родин емігрантів і представників національних меншин шкільною підготовкою, достатньою для вступу до коледжу із чотирирічним терміном навчання. Крім того, при навчанні за цією програмою велика увага приділяється формуванню загальнолюдських цінностей і культури праці учнів. Заклад піклується про надання знедоленим дітям усєї можливої підтримки, зокрема матеріальної. Школа стежить за своїми випускниками та під час їх навчання в коледжі продовжує допомагати їм у разі потреби. Нині у Сполучених Штатах програма користується неймовірною популярністю й охоплює понад 400 000 учнів 4–12 класів у більш ніж 450 школах 45 штатів.

Мак-Комб систематично веде методичну роботу у своїй школі та школах штату, приділяючи особливу увагу роботі з молодими вчителями-початківцями, надає їм методичну допомогу. Мак-Комб отримав перемогу не тільки завдяки винятковій педагогічній майстерності, а й з огляду на значний внесок у розвиток системи

освіти країни, зокрема її найпроблемніший сектор, оскільки він допомагає стати успішними, досвідченими, гідними громадянами країни дітям, які з великою ймовірністю могли потрапити в асоціальне середовище [4].

Переможцем конкурсу «НУР» в США 2002 р. став Чонсі Вітч (Chancey Veatch) – полковник у відставці Американської армії. Після виходу у відставку 1995 р. розпочав працювати шкільним учителем.

1999 р. Чонсі Вітч почав працювати в школі Coachella Valley High School, штат Вашингтон, округ Колумбія. 99 % його учнів – це діти іспанського походження, з бідних сімей. Третина дітей навчається за програмою корегуючого навчання. Вітч працює з дітьми, які не володіють англійською мовою, мають особливості психофізичного розвитку, з вагітними підлітками та підлітками, котрі мали кримінальне минуле, зловживали алкоголем і наркотиками. Крім того, Вітч проводить значну соціальну роботу, часто спільно з учнями. Своєю місією педагог вважає навчання дітей грамоти та сприяння реалізації кожним зі своїх учнів їх мрій.

Вітч опрацював інноваційні технології навчання і виховання, має успіхи в роботі з непростим контингентом дітей. На кожному уроці Чонсі Вітча в центрі уваги є грамотність і мрії. За впевненість у великій силі грамотності та мрій, за допомогу учням у навчанні він отримав перемогу в конкурсі «НУР» [5].

Переможцем конкурсу «НУР» в США 2006 р. стала Кімберлі Олівер (Kimberly Oliver, Silver Spring, Maryland), учитель початкових класів у школі Бродакріс (Broadacres Elementary School).

Коли Кімберлі Олівер, магістр педагогічних наук, розпочала роботу в цій школі, вона вже мала досвід педагогічної праці, перемоги у педагогічних конкурсах штату, нагороди за успіхи у педагогічній і методичній діяльності.

Школу Broadacres Elementary School відвідують діти із 31 країни світу, які розмовляють 28 мовами. Здебільшого це діти із малозабезпечених, неблагополучних родин, сімей емігрантів, представників національних меншин тощо. Школа перебувала під загрозою державної реорганізації у зв'язку з низькою успішністю учнів. Олівер почала роботу в цій школі як учитель-лідер із метою оптимізації діяльності.

Перш за все Олівер провела діагностичні заходи та виявила головні причини неуспішності школи: неузгодженість програм для різних класів, недостатня робота з молодими вчителями і, головне,

незадовільний стан професійної педагогічної співпраці членів шкільного колективу. На основі свого дослідження Олівер зробила висновок: шляхом оптимізації школу можна врятувати від реорганізації.

Кімберлі Олівер поставила методичну роботу на належний рівень. Запрацювала професійна дослідницька група, двічі на місяць проводилися семінари для молодих учителів із питань планування і, найголовніше, були створені умови для обміну вчителів позитивним досвідом. У процесі професійної співпраці використовувався досвід роботи кожного педагога, методом проб і помилок вдосконалювалися відомі методи, вівся пошук нових методичних прийомів, опрацьовувалися інноваційні технології.

У результаті запропонованих Олівер заходів учні почали демонструвати високі результати на загальнонаціональному тестуванні. 2001 р. школа посіла перше місце серед закладів свого сегмента щодо підвищення середнього бала за тестуванням. У 2001–2003 рр. школа стабільно демонструвала Надійний Річний Прогрес (Adequate Yarly Progres).

Завдяки діяльності К. Олівер, спрямованої на оптимізацію роботи школи, успішність третьокласників із математики та читання зростає з 12 до 70 %. Отже, Кімберлі Олівер одержала перемогу в конкурсі не тільки за виняткову педагогічну майстерність, а й за науково-практичну, інноваційну діяльність, у результаті якої був отриманий позитивний результат у суспільному житті – збережена школа.

Цікавим і корисним є досвід Ребекки Мілуокі (Rebecca Mieliwocki, Luther Burbank Middle School, штат Каліфорнія). Вона – учитель англійської мови та літератури, переможець конкурсу «НУР» в США у 2012 р. Мілуокі теж працювала в школі, де навчається велика кількість дітей із неблагополучних і малозабезпечених родин, які гостро потребують соціальної підтримки. Рівень бідності деяких сімей такий, що діти голодували. Від 2 000 до 3 000 доларів власних грошей на рік педагог витрачає на бутерброди та мюслі для своїх учнів. (Офіційно вважається, що в таких класах учитель витрачає 200–400 доларів щорічно на зазначені цілі).

Ребекка Мілуокі одержала перемогу за прагнення та вміння максимально реалізувати потенціал кожного учня; допомогти кожному учню знаходити свій шлях до успіху, рухаючись в індивідуальному темпі.

При визначенні переможця конкурсу «НУР» в США діяльність конкурсанта

оцінюється у ширшому діапазоні творчих і соціальних здобутків претендента порівняно з претендентами на аналогічне звання у Білорусі. У США необхідною умовою досягнення претендентом перемоги є стійкий у часі позитивний результат навчання учнів за авторською методикою та позитивний внесок у розвиток системи освіти країни.

Наведені приклади показують, що конкурси в США відображують велику і постійну турботу системи освіти цієї країни про долю дітей із проблемної зони. Мета системи освіти полягає в тому, щоб звести до мінімуму поповнення асоціальної, кримінальної частини суспільства молоддю з проблемних зон. Переможці багатьох конкурсів на звання «НУР» запропонували інноваційні методики, що є взірцями для виконання закону «Жодної дитини позаду» (No Child Left Behind) [6]. Дослідження засвідчили, що досвід США може бути використаним для вдосконалення методики організації та проведення конкурсу «Учитель Року» у Білорусі.

Переможці конкурсу педагогічної майстерності в усіх країнах є носіями унікального інноваційного досвіду роботи. Але його можна легко втратити, коли він не буде оперативно перенесений у практику. Як же впроваджується педагогічний досвід (ПД) переможців у масову педагогічну практику у Білорусі і США?

ПД має істотні, неповторні ознаки автора і таку ж неповторну індивідуальність споживача, тому з проблемою впровадження ПД завжди й обов'язково стикаються вчителі в усіх країнах світу. Опір при застосуванні нового виникає в результаті багатьох причин. Найтиповіші з них – це низький професійний рівень споживача досвіду, психологічна інерція, застосування досвіду за межами використання.

Невдале використання ПД – небажане і шкідливе явище, оскільки потребує малопродуктивних витрат часу учнів, учителів; матеріальних ресурсів. Як правило, у Білорусі за невдале використання ПД, необґрунтоване ігнорування його ніхто відповідальності не несе.

Як ставляться до впровадження ПД у США?

Шон Мак-Комб, наприклад, вважає ситуацію з невдалим використанням передового досвіду неприпустимою. Щоб запобігти невдалому використанню ПД, учителі, які прагнуть отримати акредитацію на роботу за програмою AVID, проходять спеціальну методичну підготовку та тренінги. Тільки після успішної підготовки вони одержують допуск до роботи. Так само вчителі здобувають акредитацію

для роботи у багатьох інших освітніх програмах. Методичні об'єднання шкіл у США проводять спеціальні навчання та тренінги для педагогів, перш ніж упроваджувати в навчальний процес нові технології.

У США неприпустимою вважається втрата ПД переможця конкурсу «НУР». Цей унікальний досвід перебуває під надійною охороною держави. Переможець конкурсу звільняється на рік від своїх обов'язків учителя, але отримує заробітну плату та решту забезпечення на місці попередньої роботи. Увесь рік педагог працює за графіком переможця конкурсу «Національний Учитель Року», проводить близько 150 заходів по всій країні в різноманітних аудиторіях, демонструє майстер-класи, надає методичну допомогу молодим учителям, учителям-лідерам, коректуючи допомогу педагогам при використанні його власного досвіду, здійснює співпрацю з телебаченням та іншими ЗМІ. Держава розцінює роботу переможця протягом року як значну та надійну інвестицію в економіку недалекого майбутнього країни. Для впровадження ПД у масову практику в США широко використовується Інтернет-ресурс.

Сару Браун в усьому світі називають учителем учителів. Вона перемогла в конкурсі «НУР» у США 2010 р. і, не покидаючи роботи в школі, веде роботу на каналі «The Teaching Channel».

У США створений відеосайт «The Teaching Channel» («Освітній канал»). Тисячі людей ознайомилися з новими ідеями в галузі педагогіки, у повному сенсі слова побачили їх на власні очі завдяки відвідуванню відкритих уроків Сари Браун на сайті. Щороку Сара Браун розробляє 3-4 уроки, які поширюються завдяки Інтернету і «презентують найновіші досягнення та проблеми світової педагогічної науки». Численні відвідувачі сайту аналізують уроки, вступають у полеміку тощо. Таким чином, Сара Браун веде величезну роботу з поширення та популяризації педагогічних методик світу. Сара Браун використовує «The Teaching Channel» як майданчик, де багато вчителів США та інших країн світу працюють як єдина команда, обмірковуючи досягнення педагогічної науки і практики, свої професійні доробки. Відвідувачі сайту створюють у такий спосіб синергетичне навчальне середовище.

Деякі університети у США (наприклад, Стенфордський) мають в Інтернеті цікаві освітні програми. На жаль, мовний бар'єр не дає змоги вчителям нашої країни використовувати освітні програми США повною мірою.

Висновок. Упровадження ПД переможців конкурсу «Учитель Року» у Білорусі гальмують проблеми, пов'язані з популяризацією педагогічних досягнень. Недостатнє інформування про досвід переможців конкурсу «УР» у Білорусі значно знецінює їхні здобутки. Для вирішення проблеми впровадження вітчизняного та закордонного педагогічного досвіду у Білорусі необхідне більш широке використання ЗМІ, телебачення та Інтернет-ресурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цыркун И. И. Лидеры педагогической профессии: сценарии эффективной педагогической деятельности / И. И. Цыркун, Л. А. Козинец. – Минск, 2010. – 256 с.

2. Жук В. Э. Не люблю тишину на уроках / В. Э. Жук // Білоруське телеграфне агентство [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.belta.by/ru/person/interview/Viktor-Zhuk_i_515048.html.

3. An Interview with 2010's National Teacher of the Year, Sarah Brown Wessling [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.hopefoundation.org/sarah-brown-wessling-teacher-of-the-year-interview>.

4. Sean Mc Comb – Maryland Teacher of the Year 2013-2014 // Офіційний сайт Council of Chief State School Officers [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ccsso.org/documents/ntoy14.pdf.

5. 2002 National Teacher of the Year Application Package Essays & Letters of Recommendation // Офіційний сайт Офіційний сайт Council of Chief State School Officers [електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ccsso.org/Documents/NTOY/Applications/2002NTOYAPP.pdf.

6. No Child Left Behind Act. Public Law 107–110 // US. Department of Education. 2002 [електронний ресурс]. – Режим доступу : www2.ed.gov/legislation/esea02/107-110pdf.

8. Podcasting To Personalize Feedback // Teaching Channel [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.teachingchannel.org/videos/student-feedback-through-technology>.

Цитувати: Коршкова А. Ф. Особливості конкурсів педагогічної майстерності в Республіці Білорусь та США / А. Ф. Коршкова // Постметодика. – 2015. – № 1. – С. 60–64.

© А. Ф. Коршкова, 2015. Стаття надійшла в редакцію 10.03.2015 ■